

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถานศึกษาเป็นองค์กรหนึ่งที่มีหน้าที่ในการให้บริการการศึกษา และสร้างคนให้มีคุณภาพตามเป้าหมายของรัฐบาล บริหารงานบุคคลจึงเป็นงานสำคัญที่ต้องดำเนินการ เพื่อให้คนให้ทำงานให้ได้ผลที่สุด ในขณะที่เดียวกันคนที่ทำงานนั้นมีความสุข มีความพึงพอใจ มีขวัญและกำลังใจในการทำงาน ดังนั้น คนจึงมีความสำคัญและเป็นหัวใจของการบริหารที่บุคลากรจะขาดไม่ได้ โดยเฉพาะสถานศึกษาซึ่งเป็นแหล่งให้การศึกษาอบรมแก่เด็กและเยาวชน จำเป็นต้องอาศัยบุคลากรเป็นตัวจักรสำคัญในการนำให้องค์กรบรรลุตามเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ พงษ์พันธ์วินา (2526:141) ที่ได้สรุปเกี่ยวกับการส่งเสริมความรู้รักที่ดีต่อการทำงานของบุคลากรในโรงเรียนไว้ว่า จุดประสงค์สูงสุดของการบริหารงานบุคคลคือ ความพยายามที่จะให้ผู้ร่วมงานในโรงเรียนทำงานด้วยความสบายใจ และขณะเดียวกันก็กระตุ้นกำลังกายกำลังใจทำงานแก่โรงเรียนอย่างเต็มความสามารถอันจะนำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรืองของโรงเรียนโดยรวม ขวัญและกำลังใจของบุคลากรนับว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญ ซึ่งประการหนึ่งในปัจจุบัน นักบริหาร นักวิจัย จำนวนมากได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยเป็นแนวคิดด้านพฤติกรรมศาสตร์ (Behavioral) มากขึ้น ดังนั้น การให้ความสนใจต่อความรู้สึกหรือเอาใจจดจ่อส่วนบุคคลของหน่วยงานและองค์กรประเภทต่าง ๆ จึงมีมากขึ้นด้วย ขวัญและกำลังใจก่อให้เกิดการเพิ่มพลังในการทำงานให้สูงขึ้น เป้าหมายที่แท้จริงขององค์กรที่ได้รับผลตอบแทนคือผลผลิตที่สูงขึ้นและบริหารงานที่มีประสิทธิภาพการส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กรมีขวัญและกำลังใจที่ดีขึ้น

ถ้าเราได้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ มีความตั้งใจ มีความรับผิดชอบ และมีขวัญและกำลังใจดี งานก็จะประสบผลสำเร็จและถ้าในทางตรงกันข้ามถ้าได้บุคลากรที่ขาดความรู้ความสามารถ ขาดความรับผิดชอบ ขาดขวัญและกำลังใจและไม่ตั้งใจทำงานก็จะเป็นสาเหตุให้งานล่าช้าหรือไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ทำให้สูญเสียเวลาและทรัพยากรโดยใช่เหตุและในที่สุดก็จะนำความเสียหายมาสู่หน่วยงานได้

ในส่วนของการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 (2551:3) ได้รายงานสรุปสภาพการบริหารจัดการศึกษาและปริมาณงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 ปีการศึกษา 2550 ว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการและสนับสนุนของหน่วยงานในสังกัด บางส่วนยังไม่เป็นที่พอใจแม้ว่าปัจจุบันมีการรณรงค์ให้ประชาชน ครอบครัว ชุมชน องค์กรภาครัฐ และเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น โดยการระดมทรัพยากร และสรรพกำลังทั้งมวลในสังคม เพื่อจัดการศึกษาให้กว้างขวางแล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และขั้นตอนต่างๆ ของทางราชการ ไม่เอื้อต่อการบริการการตัดสินใจให้เป็นไปโดยฉับไว สภาพปัญหาและอุปสรรคในภาพรวม คือ การคมนาคม การติดต่อสื่อสารเป็นไปอย่างลำบาก ขาดแคลนบุคลากรในสาขาต่าง ๆ ขาดเครื่องมือเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้สนับสนุน การจัดการศึกษา การสนับสนุนด้านงบประมาณและบุคลากรไม่ต่อเนื่อง สภาพในการจัดการศึกษาค่อนข้างต่ำ เนื่องจากมีโรงเรียนขนาดเล็กเป็นจำนวนมากที่ยังขาดความพร้อม ประชาชนในพื้นที่มีหลายเผ่าพันธุ์ ได้แก่ ชาวไทยล้านนา ประาเอะอะ (กะเหรี่ยง) ละว้า ม้ง ไทยใหญ่ ลีซอ มูเซอ เป็นต้นทำให้ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา ภาษา และวิถีชีวิตโดยส่วนรวมแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เป็นเหตุให้มีความยุ่งยากลำบาก ต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง อีกทั้งสภาพแวดล้อมและสังคมชุมชนที่พ่อแม่เลี้ยงดูแบบปล่อยให้อิสระดูแลตนเองขาดการดูแลอย่างใกล้ชิด ไม่มีเวลาให้คำแนะนำที่ดีแก่ลูก รักเวลาเสียดสยไม่ขยันทำงาน สภาพภูมิประเทศเป็นป่าเขา และติดชายแดน ทำให้เป็นแหล่งลี้ภัยยาเสพติดได้ง่าย อีกทั้งมีค่านิยมความเชื่อของพ่อแม่สังคมชุมชนไม่ให้ลูกช่วยงานในครอบครัวกลัวลูกลำบากทำให้เด็กมีเวลาว่างมากเกินไป ขาดแคลนงบประมาณในการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เช่น การพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือบุคลากรที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น

สภาพปัญหาการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก คือ โรงเรียนขนาดเล็กมีคุณภาพค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับโรงเรียนขนาดใหญ่โดยเฉพาะคุณภาพทางด้านวิชาการ เนื่องจากขาดความพร้อมด้านปัจจัยต่าง ๆ ขาดแคลนสื่อวัสดุอุปกรณ์ เช่น สิ่งที่เป็นเทคโนโลยีราคาแพงโรงเรียนไม่สามารถจัดหาได้ และขาดลงทุนทางการศึกษาสูงเมื่อเทียบกับโรงเรียนขนาดใหญ่ การบริหารด้านบุคลากรมีปัญหา คือ มีครูไม่ครบชั้น เนื่องจากนักเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ จำนวนครูต่อชั้นเรียนครูไม่ครบชั้น ทำให้การกำกับติดตามนักเรียนไม่ทั่วถึง บุคลากรมีความรู้ความสามารถไม่ตรงกับวิชาที่สอนเนื่องจากไม่มีโอกาสที่จะเลือกบุคลากรได้ตามต้องการ บุคลากรในบางส่วนยังขาดความรู้ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาและการจัดทำสื่อการเรียนการสอน บุคลากรขาดขวัญและกำลังใจในการทำงานเพราะสภาพพื้นที่และปัญหาทางด้านนโยบายเกี่ยวกับโรงเรียนขนาดเล็กที่ยังไม่ชัดเจน บุคลากรมีภาระงานมากไม่มีเวลาทุ่มเทให้กับการเรียนการสอน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เด็กนักเรียนส่วนใหญ่ยากจนทำให้ขาดแคลนอุปกรณ์การเรียนการสอน งบประมาณที่ได้รับมีจำนวนจำกัดไม่เพียงพอ ปัญหาด้านการเตรียมความพร้อมทางด้านภาษาของเด็กชาวเขาในระดับอนุบาลต้องใช้เวลาในการเตรียมความพร้อมมาก ไม่ทันตามกำหนดการสอน เด็กนักเรียนมีปัญหาสุขภาพอนามัย เช่น ขาดสารอาหาร ฟันผุและมีปัญหาด้านความบกพร่องทางด้านสติปัญญา การนิเทศติดตามของบุคลากรที่เกี่ยวข้องไม่ต่อเนื่อง และไม่ทั่วถึง ขาดแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพราะชุมชนเป็นชาวเขาในชนบทห่างไกล การจัดสภาพห้องเรียนและโรงเรียนไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ เทคนิคการสอนของครูไม่เร็วและสนใจนักเรียนที่จะเรียนเนื่องจากขาดสื่อและวัสดุอุปกรณ์ ผู้ปกครองยากจนสนใจทำมาหากิน ไม่มีเวลาให้กับนักเรียนทำให้ขาดการติดตาม ทำให้เกิดปัญหาการเรียน เช่น ไม่ทำการบ้าน เรียนไม่ทันเพื่อน ปัญหาเรื่องการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไม่ต่อเนื่องและผลการดำเนินการไม่มีความเป็นเป้าหมายที่วางไว้

จากสภาพปัญหาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าโรงเรียนขนาดเล็กในเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนที่ตั้งกระจายอยู่ตามบ้านชุมชนชาวเขาสูงประชากรส่วนใหญ่นักเรียน ซึ่งโรงเรียนเหล่านี้ไม่สามารถจะยุบรวมเหมือนโรงเรียนในเขตพื้นที่ราบได้เนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์การเดินทางระหว่างโรงเรียนต่อโรงเรียนลำบาก ผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนขนาดเล็กต้องปฏิบัติงานทุกงานเหมือนโรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนมีจำนวนน้อยแต่มีหลายชั้นทำให้ครูคนเดียวต้องรับผิดชอบสอนหลายชั้น ตลอดจนงบประมาณในการบริหารจัดการมีน้อยเป็นการลำบากในการดำเนินการ

จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่าขวัญและกำลังใจของผู้บริหารและครูผู้สอนของโรงเรียนขนาดเล็กในเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 เป็นอย่างไร แตกต่างกันหรือไม่มีแนวทางในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารและครูผู้สอนอย่างไร ซึ่งจะใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการพิจารณาปรับปรุงขวัญและกำลังใจของผู้บริหารและครูผู้สอนของโรงเรียนขนาดเล็กในเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารและครูผู้สอนของโรงเรียนขนาดเล็กในเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1

2. เพื่อเปรียบเทียบขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหาร และครูผู้สอนของโรงเรียนขนาดเล็กในเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1

3. เพื่อศึกษาแนวทางในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหาร และครูผู้สอนของโรงเรียนขนาดเล็กในเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยครั้งนี้คาดว่าจะได้รับประโยชน์ดังนี้

1. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานผู้บริหารและครูผู้สอนของโรงเรียนขนาดเล็กในเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1

2. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับผลการเปรียบเทียบขวัญและกำลังใจของผู้บริหารและครูผู้สอนของโรงเรียนขนาดเล็กในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1

3. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารและครูผู้สอนของโรงเรียนขนาดเล็กในเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1

ซึ่งจะใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 และสถานศึกษา ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและเขตพื้นที่การศึกษาอื่น ๆ ในการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารและครูผู้สอน ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของสถานศึกษาต่อไป

ขอบเขตของงานวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีขอบเขตดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาและเปรียบเทียบขวัญและกำลังใจและแนวทางในการสร้างขวัญและกำลังใจของผู้บริหารและครูผู้สอนของโรงเรียนขนาดเล็กในเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 ดังนี้ สภาพการปฏิบัติงาน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในหน่วยงาน สภาพการยอมรับนับถือ ความร่วมมือของผู้ปฏิบัติงาน ความมั่นคงปลอดภัย โอกาสก้าวหน้า สภาพความพึงพอใจในหน่วยงาน สภาพความพึงพอใจในงาน การมีการติดต่อสื่อสารอย่างเพียงพอ ความเป็นมิตรและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความยุติธรรมในหน่วยงาน และสวัสดิการในหน่วยงาน

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยในครั้งนี้ได้ทำการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็กในเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 ซึ่งครอบคลุม 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอขุนยวม อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน อำเภอปางมะผ้า และอำเภอปาย

3. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารและครูผู้สอนโรงเรียนขนาดเล็กในเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 จำนวน 379 คน จำแนกเป็นผู้บริหาร 93 คน ครูผู้สอนจำนวน 286 คน

3.1 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยในครั้งนี้ คือ ผู้บริหารและครูผู้สอนโรงเรียนขนาดเล็กในเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 จำนวน 228 คน จำแนกเป็นผู้บริหาร 55 คน ครูผู้สอน 173 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

4. ตัวแปรในการวิจัย

ตัวแปรในการวิจัยครั้งนี้ดังนี้

4.1 ตัวแปรต้น คือ เพศ อายุ ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการดำรงตำแหน่งวุฒิทางการศึกษาสูงสุดที่แตกต่างกัน

4.2 ตัวแปรตาม คือ ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารและครูผู้สอนของโรงเรียนขนาดเล็กในเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1

ข้อตกลงเบื้องต้น

การวิจัยในครั้งนี้มีข้อตกลงเบื้องต้นดังนี้ คือ ครูผู้สอนที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้รักษาการในตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนให้นับเป็นผู้บริหารโรงเรียน

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อความเข้าใจตรงกันการวิจัยในครั้งนี้ได้นิยามศัพท์เฉพาะไว้ดังนี้

ความคิดเห็น หมายถึง ทศนะของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ขวัญและกำลังใจ หมายถึง สภาวะจิตใจและอารมณ์ซึ่งมีผลกระทบต่อความตั้งใจในการทำงานที่มีผลกระทบต่อบุคคลและวัตถุประสงค์ขององค์กร

ผู้บริหาร หมายถึง บุคคลที่ปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียน
ขนาดเล็กในเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1

ครูผู้สอน หมายถึง ข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่ทำการสอนของ โรงเรียนขนาดเล็กใน
เขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1

โรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนนักเรียนตั้งแต่ 120 คน ลงมา

การปฏิบัติงาน หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ราชการตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบ
ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชา